

KLÁŠTER SÁZAVSKÝ

Hory velebné! odvěčná jak hrdě zdviháte čela k zamračenému nebi; neskonalé jsou dny pobytu vašeho! – Zčeřená řeka líbá patu vaši – mnoho-li vln již přenesla úskalí vašeho
5 lůnem?! – Kolikráte klesli lesové – roucho vaše – pod ranami obyvatelů vašich? A ti, o nichž hlásati bude pověst má a kteréžto druhy bydleli mezi vámi, kam zašli? V prach – v prach proměnění jsou, vichřice jimi pohrává po tváři země! –

10 Po obou březích slavné Sázavy stojí hustě porostlé hory, neširoký tvoříce dol. Po pravém břehu – právě při řece – jest klášter sázavský, kolem něho se zahýbá řeka a ze dvou stran zhlížejí se stěny klášterní v tichém toku.

Krásný večer vzešel nad dolem tímto, bylo to na konec
15 července roku 1108. Růžové červánky planuly nad západními horami, a zhlížejíce se spolu s právě rozžehlou zvířetnicí v zrcadelném toku, rudě barvily tiché zdi klášterní i vysoko strmící věž a gotického kostela šeré stěny, kterýchžto obraz taktéž hluboko stopen byl v jasných Sázavy vodách.
20 Za klášterem vzhůru po horách táhly se temnomodré lesy, až tam, kde na temeně jejich nejvyšším jednotlivé černé jedle strměly při obzoru růžového nebe. Po levém břehu – právě proti klášteru – něco vyšší vystoupala temně porostlá hora a v stínu jejím vedla po nižším kopci nad
25 samou řekou ouzká, šípkovými keři zarostlá pěšina vzhůru na temeno hory k osamělému kříži, pod nímžto na dvě se rozdělivši vlevo do dalekých – nepřehledných padala lesů,

vpravo po temenu hory ustavičně nad řekou vedla přes Hrádek ku hradu Dubu.

Hlubokým tichem večerního dolu ploula líbá vůně votavy z pobřežných lučin, jednotliví z různých stran přicházeli mniši po břehu sázavském a zmizeli ve branách klášterních. Konečně žádný nešel; – víc a víc se šerilo a poslední se zhlížely požáry ve vysokých ouzkých oknech kostela i v uzounkých okénkách tichých celí mnichů. Lehké modravé stíny poletovaly nad temnými lesy a jen vrcholky hor ve mdlém růžovém lesku se skvěly, hlubší a hlubší rozkládalo se ticho nad divokrásnou krajinou a slavná letní noc rozněcovala zponenáhla své hvězdy po rozsáhlém temně modrém nebi.

Teď ještě jeden z hlubokých lesů vycházel mnich. Šedá brada jeho, po černém oděvu řeholním plynoucí, jevila vysoké stáří; shrbený o sukovitou hůl se podepíraje přicházel krokem zdlouhavým po pěšině, která po temenu protějščí hory právě nad řekou vedla k osamělému kříži. Dostoupiv nejvyššího pahorku hory této, na němžto vyvýšeno bylo dřevo spásky, zaslechl k modlitbě zvoucí hlas klášterního zvonku. Nepohnut zůstal státi, a upustiv podporu svou i sepjav třesoucí se ruce, hlasitě se modlil modlitbu Páně.

Umlkl opět zvonek klášterní; velebný stařec domodliv se pozvedl sukovitou hůl, a stoje i žehnaje na vše strany před sebou ležící zemi, hleděl smutně přes rozsáhlé daleké hory, až tam, kde v rozlehlých rovinách mdle se bělaly dřímající vsi daleko – daleko za lesy vzdálenými.

„Dobrou noc, vlasti má!“ přál stařec hlasem srdečným a zdlouhavým krokem bral se s kopce dolů po pěšině mezi keři šípkovými k sázavskému břehu.

Časem celý skrytý zmizel mezi křovinami ve hluboké stezce, časem zase volný průhled maje pohlížel na tichý před sebou důl.

Tak přišel k břehu, a na malém, z několika silných dřev svázaném vorku přeplaviv se přes řeku, vešel ve brány kláštera, a celá krajina stála bez znamení života v okršku svém.

5 Tak zůstalo asi půl hodiny a hrůzoslavné ticho dřímalo nade hvozdy hor dol broubících, jen časem přerýváno smutnodutým voláním budícího se ptactva nočního.

Tak jemný byl pohled na krajinu tuto, tak tklivý cit zmocnil by se srdce osamělého poutníka, kdyby z pahorku
10 pod křížem protějščí hory byl patřil přes daleké hvozdy v roviny vzdálené aneb v tichý důl a v míhavé světlo dolem valící se řeky, že by horké slzy prolévaje nevěděl, co mu ouží nádra sevřená a co nutí zraky jeho k pláči. Kdo vysvětlí hluboký tento bol, probuzený pozdním večerem
15 v srdci lidském, kdy osamělý opozdil se člověk ve krajině krásné? Jest to touha ve kraje, kde se rodí světlo? aneb v kraje, kde světlo umírá? – Touha, o které Byron psal v nasledující smysl:

20 *Kdo obrátil kdy k nebi vzhůru hled,
i nevrátil se smuten k zemi zpět? –
Nepřál si peruti, by rychlý let
jej nesl tam u věčna světla svět?*

Či jest to myšlenka, že i nás po strastiplné pouti hluboké to ticho pojme ve klín svůj, že i nám hlubší nastává noc,
25 nežli teď se blíží nade krásnou zemí? – Jest to žel vědomí, že přijde opět, že se vrátí krásný večer ten nad krajinou krásnou, a bude čas, kde jej oko naše více neuhlídá? – Jsou to slze smutku, že i tato krása pomijející jest životu našemu? – Kdo odpoví na otázky tyto?

30 Dávno – dávno již přestalo bítí srdce mnohé, v němž jednou aspoň byl se rozhostil tento cit; dávno – dávno obrácena v prach jsou nádra, jež byl oužil smutek takový; –

na otázky tyto však ještě žádný neodpověděl. Takovýto snad též byl cit, který teď se obrazil v oku – –; však málem bych byl opominul na jeviště děje našeho uvésti člověka, o jehožto citech již již chtěl jsem psáti.

Jak již tedy praveno, uplynulo asi půl hodiny od toho času, co byl šedý mnich zmizel ve branách klášterních; jasně již sem tam míhaly se hvězdy po hlubokém modrošerém nebi a plačící papršlek jejich poletoval po dalekých lesích i po nízkém hustém křoví pobřežních strání. Jediný široký temnorudý pruh červenal se nade dolem na západním nebi a – tak se u míhavém světle tom zdálo – nesmírně vysoký klášter i kostel gotický strměly v jeho záři plamennou.

Po třetí a naposled teď zazněl zvonek z vížky kostelní, v rozléhající se jeho stříbrozvuk mísil se trudný, jednozvuký pískot zpěvů přednočních a pak umíral nad rozlehlými hvozdy.

Okolo hustého křoví na břehu Sázavy, právě kde se řeka ku klášteru zahýbá a odkud po prvé rovná je vyhlídka na dlouhý dol sázavský, ploul malý člun po hladkém tajemnoskvělém toku tiché řeky; v předu jeho s rukama sepjatýma klečel šedý stařec hlavu maje odkrytou, šedivé dlouhé kadeře ležely jednotlivě na šíji jeho a jen některá z nich visela skloněna na sepjaté ruce s hlavy k nedlouhé šedivé bradě, a ani nejlehčí větříček nehýbal jimi; nad lůnem řeky vanul jen zvonku zvuk.

Velebná byla starce tvář; kdo by však u světle něco pozorněji byl si povšimnul obličje jeho, byl by spatřil hluboký v očích zármutek a na vysokém vraskovitém čele paměť a vědomí mnohých a těžkých utrpení. Teď sice v celé jeho tvářnosti jevila se hluboká pokora a odevzdání, jindy však – ač ne často – jako by blesk přelétl – prozrazoval obličej jeho jiné city. Pevně se sevřeli v okamžích takových rtové jeho, náramnou jevíce přísnost, více ještě svažilo se čelo,

v pozvednutých očích planul hrdý oheň a celá postava hrději vypnutá pravila jej něčím jiným býti, nežli prozrazoval nynější sprostý, ač čistý oděv.

5 Nebyly však časté takové výjevy, obyčejně s šíjí skloněnou, a ač zamračen, přece s výrazem oddanosti v osud svůj stával stařec, a zdálo se, že těžce nese života svého břímě.

10 Oděv jeho byl hnědobarevná kazajka, takovětěž po kolena dosahující spodky a rohaté střevíce; čepice z medvědí kůže ležela u kolenou klečícího. Podoben byl rybáři vracujícímu se z lovu, aneb spíše teprv na lov vyjíždějícímu; tak i loďka rybářskou se zdála, ač v ní žádných rybářských nástrojů a potřeb nebylo.

15 Klečel v předu malé této loďky hlavu šedou na sepjaté ruce maje skloněnou; hlasitě se modlil při zvuku večerního zvonku a sklopené oči jeho patřily v temný řeky klín k obrazu zvířetnice, která z temnomodrého shlížejíc nebe ustavičně před člunem plouti se zdála.